GABRIELA FRUNZĂ

Institutul de Filologie
(Chişinău)

FENOMENUL FONETIC NEGATIV DE DIFTONGARE A TRIFTONGILOR ÎN ROSTIREA SPONTANĂ

Triftongii, unităţi fonologice compuse din două semivocale şi o vocală, prin caracterul lor vocalic au rolul de a spori muzicalitatea şi sonoritatea limbii. În timpul rostirii accelerate, triftongii se denaturează: semivocalele se închid sau cad, unele vocale suportând modificări fonetice.

În limba română există paisprezece triftongi. „Prin triftong se subînţelege o îmbinare a trei sunete, rostite în componenţa unei silabe: [ursoaică, aripioară]" [1]. Triftongii constau dintr-un sunet semivocalic, unul vocalic şi unul semivocalic care se pronunţă într-o silabă [*iai*, *eai*, *ioi*, *eoi*, *iau*, *eau*, *iui*, *iii*, *iei*, *uai*, *oai*, *iou*]. „În timpul rostirii sunetelor semivocalice ascendente (situate înaintea vocalei triftongului), forţa organelor articulatorii creşte treptat, contractându-se la maximum la emiterea elementelor vocalice. În cazul triftongilor ascendenţi (formaţi din două semivocale consecutive şi o vocală [ioa], [eoa]), forţa organelor articulatorii creşte treptat, ajungând la punctul culminant în timpul emiterii lui [a]" [2].

În prezentul articol vom evidenţia triftongii supuşi diftongării în rostirea spontană.

Triftongul [iau], compus din semivocala prepalatală, închisă, nonlabială [i], din vocala mediolingvală, deschisă, nonlabială [a] şi din semivocala posterolingvală, labială, închisă [u], se diftonghează în rostirea spontană. Structurile sunt formate din triftongul [iau] şi diferite vocale, deci din patru elemente fonice*: i-au indicat – io' indicat*, *i-au eliberat – io'liberat*, *i-au întrebat – io'ntrebat*, *i-au adunat – io' adunat*, *i-au ocupat – io'cupat* etc.

Vom analiza structura „i-au întrebat", alcătuită din triftong şi mediolinguala [î]. La oscilograf, intonograf şi spectograf, am stabilit trăsăturile acustice ale structurii. Energia fonică e distribuită în trei formanţi ale căror valori medii sunt următoarele:

[*i*] – F1-110 Hz, F2-220, F3-360, durata – 80 ms, intensitatea – 100 db, tonul – 86 Hz;

[*a*] – F1-900 Hz, F2-1800, F3-2600, durata – 110 ms, intensitatea – 90 db, tonul – 80 Hz;

[*u*] – F1-140 Hz,F2-1200, F3-2200, durata – 84 ms, intensitatea – 60 db, tonul – 70 Hz;

[*î*] – F1-210 Hz, F2-1238, F3-2840, durata – 228 ms, intensitatea – 64 db, tonul – 78 Hz.

În limba română literară contemporană structura dată este frecventă. De exemplu: *Şi când a sosit ceasul hotărât*, *Iurg şi jupîneasa Calomfira au căutat pe oşteanul care cunoştea taina şi i-au încredinţat pe pruncul Ion*. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*, p. 79).

În timpul rostirii spontane, calităţile elementelor fonice ale acestei structuri se modifică. Rostind structura, o parte de aer expirat se scurge prin narine şi alta – prin cavitatea bucală. În acest caz intensitatea mediolingualei [î] descreşte, iar triftongul [iau] se diftonghează în [io]: *io'ntrebat*.

BDD-A25997 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:15 UTC)

Triftongul [iau], aflat în poziție finală la forma inversată a verbelor, perfectul compus, persoana a III-a, plural, de asemenea se diftonghează: *auzitu-i-au – auzitu-io*, *purtatu-i-au – purtatu-io*, *ironizatu-i-au – ironizatu-io* etc.

Citǎm un alt exemplu din romanul cunoscutului prozator: *Doi se trudeau încă*; *pădurarii pălitu-i-au cu baltagurile*. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*, p. 92).

În plan perceptiv, structura examinată constă din două vocale [u], [a] şi două semivocale [i] şi [u].

Din punct de vedere acustic, energia fonică a structurii este distribuită în trei formanți, ale căror valori medii sunt următoarele:

pentru [u] – F1-90 Hz, F2-140, F3-3000, durata – 80 ms, intensitatea – 70 db, tonul 80 Hz; pentru [i] – F1-130 Hz, F2-1800, F3-2000, durata – 60 ms, intensitatea – 60 db, tonul – 70 Hz; pentru [a] – F1-1800 Hz, F2-1600, F3-2600, durata – 238 ms, intensitatea – 90 db, tonul – 80Hz şi pentru [u] – F1-140 Hz, F2-1200, F3-2200, durata – 80 ms, intensitatea – 60 db, tonul – 60 Hz.

În rostirea spontană, triftongul din componența structurii de asemenea se diftonghează: *pălitu-io*.

Triftongul [iau] se diftonghează în ascendentul [io] şi în cazul în care e urmat de alt diftong. De exemplu: *i-au uimit – io uimit*, *i-au iertat – io iertat*, *i-au iubit – io iubit* etc.

Structurile citate conțin cinci elemente perceptibile în limba română literară contemporană. Un exemplu concludent am atestat în acelaşi roman: *Pornind cu mare însufleţire*, *cei opt drepți judecători şi-au uitat oboseala*, *foamea*, *setea şi au rupt păinjenişul de aur către luncile Moldovei*. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*, p. 30).

În rostirea spontană se diftonghează şi triftongul [ioi]: *şi i-oi impresiona*, *şi i-oi echipa*, *şi i-oi ocroti – ş'io'mpresiona*, *ş'io'echipa*, *ş'io'ocroti*.

Energia fonică a sunetelor din structura <*şi i-oi eclipsa*> are următoarele particularități acustice:

[i] – F1-140 Hz, F2-2200, F3-3200, durata – 86 ms, intensitatea – 110 db, tonul – 89 Hz;

[i] – F1-140 Hz, F2-1200, F3-2000, durata – 86 ms, intensitatea – 80 db, tonul – 60 Hz;

[o] – F1-150 Hz, F2-800, F3-2800, durata – 100 ms, intensitatea – 80 db, tonul – 60 Hz;

[i] – F1-140 Hz, F2-1200, F3-2000, durata – 86 ms, intensitatea – 80 db, tonul – 60 Hz;

[e] – F1-334 Hz, F2-2560, F3-3200, durata – 169 ms, intensitatea – 87 db, tonul – 67 Hz.

La analiza perceptivă auditorii au sesizat trei sunete vocalice: [i], [o], [e] şi două semivocalice [i], [i]. Exemplificăm cele relatate cu o frază extrasă din romanul lui B. Vian *Spuma zilelor*: *Asta-i altă poveste*, *şi i-oi elucida-o mai târziu*.

În rostirea spontană structura <*i ioi e*> se denaturează prin diftongarea triftongului şi căderea anterolingualei [i]: *ş'io'eclipsa*.

Acelaşi fenomen fonetic, al diftongării, se atestă la triftongii [eai], [eau].

Triftongul [eai] include semivocalele anterolinguale [e], [i] şi mediolinguala [a]: *ea-i interesată*, *ea-i eminenta*, *ea-i întîia*, *ea-i aniversata*, *ea-i unica*, *ea-i onorata*. Vom analiza succint structura <*ea-i onorata*> realizată din triftongul [eai] şi posterolinguala [o]. Şi în acest caz energia fonică a sunetelor triftongului e distribuită în trei spectre:

BDD-A25997 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:15 UTC)

[e] – F1-80 Hz, F2-2500, F3-3000, durata – 160 ms, intensitatea – 80 db, tonul – 60 Hz;

[a] – F1-800 Hz, F2-1800, F3-2600, durata – 140 ms, intensitatea – 90 db, tonul – 70 Hz;

[i] – F1-60 Hz, F2-1100, F3-2100, durata – 50ms, intensitatea – 70 db, tonul – 60 Hz;

[o] – F1-182 Hz, F2-1452, F3-2094, durata – 305 ms, intensitatea – 68 db, tonul – 82 Hz.

Structura, formată din două vocale şi două semivocale, conţine cinci elemente fonice perceptibile: *Ea-i o regină tînără şi blondă* / *În mantia-i albastră*, *constelată*, / *Cu mîinile unite pe-al ei piept* / *De neauă*. (M. Eminescu, *Miradoniz*).

În rostirea spontană triftongul [eai] se diftonghează în descendentul [ei], după asimilarea mediolingualei [a]: *e-i onorata*, *e-i ocrotita*, *e-i întîia*, *e-i unica* etc.

Un caz special depistăm la diftongarea triftongului [eau], ale cărui componente [au] în rostirea spontană se monoftonghează în posterolinguala [o]: *bine-au zis – bine-o zis*, *de-au încasat – de-o încasat*, *ne-au adunat – ne-o adunat*, *ce-au urzit – ce-o urzit* etc.

Valorile medii ale formanţilor componenţilor structurii sunt următoarele:

[*e*] – F1-300Hz, F2-2500, F3-3000, durata – 160 ms, intensitatea – 80 db, tonul – 60 Hz;

[*a*] – F1-800 Hz, F2-1800, F3-2600, durata – 140 ms, intensitatea – 90 db, tonul – 70 Hz;

[*u*] – F1-80 Hz, F2-1214, F3-2650, durata – 86 ms, intensitatea – 56 db, tonul – 72Hz;

[*u*] – F1-160 Hz, F2-1200, F3-2650, durata – 96 ms, intensitatea – 68 db, tonul – 80 Hz.

În limba română literară structura analizată este foarte frecventă.

Aducem o frază elocventă din romanul lui E. Barbu *Principele*: *Isprăviseră şi grămăticii de la Academia grecească cu lungile lor elegii funebre în care deplîngeau universul că au pierdut steaua Orientului*…

Acelaşi fenomen, al diftongării în rostirea spontană, după căderea unuia dintre constituenţii triftongului, îl atestăm la triftongul [eau] la formele verbale de imperfect, persoana a III, plural: *duceau-duceu*, *înţelegeau – înţelegeu* etc.

În concluzie constatăm că:

Limba română literară contemporană este foarte bogată în structuri vocalice compuse din triftongi şi vocale (1-4), care în actul de comunicare literară se rostesc în cadrul unui cuvânt fonetic. În aceste cazuri se menţine calitatea şi cantitatea fiecărui element fonic din cadrul cuvântului fonetic. În condiţii de rostire clară a fiecărui element fonic se menţine şi latura corectă a vocalelor şi semivocalelor, se respectă tradiţia literară, formele normate ale limbii române. În asemenea situaţii de rostire literară se menţine latura estetică, estetica pronunţiei, structura intonaţională şi ritmo-melodică a frazei. Se păstrează timbrul şi coloratura melodică a fiecărui element fonic din cadrul logoformei, se respectă modelul literar.

Analiza structurilor în rostirea spontană a demonstrat că elementele vocalice şi semivocalice pierd din componenţa tonală, se pierde muzicalitatea frazei. Acest proces de devocalizare a elementelor fonice este foarte frecvent şi distructiv. Toţi vorbitorii limbii române trebuie să adopte modelul normat de pronunţie.

BDD-A25997 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:15 UTC)

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. G. Gogin, *Triftongii în limba moldovenească literară contemporană*, Chişinău, 1970.
2. G. Gogin, *Ortoepia*, Chişinău, 2001.

SURSE TEXTUALE

1. E. Barbu, *Principele*, Bucureşti, 1977.
2. M. Eminescu, *Miradoniz*, Chişinău, 1990.
3. M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*, Bucureşti, 1981.
4. B. Vian, *Spuma zilelor*, Bucureşti, 2003.

BDD-A25997 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:15 UTC)